

I R O D A L M I T Á J É K O Z T A T Ó

P O L I T I K A I M Ű V E K

K a l i n y i n :

A K O M M U N I S T A N E V E L É S K É R D É - S E I

S z i k r a

A Szikra a Komszomol megalakulásának 35. évfordulójára (1953. okt. 29) kiadta M. I. Kalinyinnak a kommunista nevelésről és oktatásról írt legfontosabb beszédeit és cikkeit. A kötetben egybegyűjtött beszédek és cikkek nagyrésze most jelenik meg először magyar nyelven.

A gyűjtemény igen nagy történelmi időszakot ölel fel: 1925-től 1945-ig, s ennek megfelelően a feivetett problémák is nagyon változatosak, sokrétűek. Éppen ezért szocialista építésünk mai szakaszán az oktatás, a nevelés, az új értelmiség kialakítása, az értelmiséghez való viszony stb., stb. számos kérdésében segít bennünket. DISZ-szervezeteink pedig rengeteg gyakorlati útmutatást és sok-sok lelkesítő példát találnak a gyűjteményben, ami megkönnyíti munkájukat, hogy méltóvá válhassanak nagy példaképükhöz, a lenini-sztálini Komszomolhoz.

A kötet első része (1925—1941) megmutatja, hogyan harcolt a Szovjetállam, a bolsevik párt a tömegek kultúrájának emeléséért, a művelt, testben és lélekben egészséges, munkáját és hazáját önfeláldozóan szerető új ifjú nemzedék megteremtéséért.

Akár a »Le az analfabétizmussal« egyesület feladatairól, akár a Komszomol célkitűzéseiről, akár az állami iskola-reformokról, akár a hadsereg körében végzendő kommunista nevelésről beszél Kalinyin elvtárs az ő egyszerű, mindenki számára érthető, derűs, és mégis oly mélységesen bölcs stílusában — minden írásából világosan láthatjuk, hogy a Szovjetunióban milyen nagy súlyt helyeztek kezdettől fogva arra, hogy a dol-

gozók anyagi és kulturális feltételei egymással párhuzamosan, egymást kiegészítve, szakadatlanul emelkedjenek. S így készültek fel a szovjet emberek nemcsak a szocializmus és a kommunizmus építésére, hanem arra is; hogy megvédjék szeretett hazájukat minden betolakodó ellen.

A gyűjtemény második része M. I. Kalinyinnak a Szovjetunió Nagy Honvédő Háborúja folyamán készült idevágó írásait tartalmazza. Kalinyin elvtárs, a bölcs és tapasztalt államférfi, minden szavával újabb, még nagyobb hőstettekre lelkesíti a szovjet embereket, a szovjet ifjúságot. Írásain keresztül újra meg újra átéljük és megértjük, hogyan aratott a soknemzetiségű bátor szovjet nép — az »egységes harci család« — világtörténelmi győzelmet a fasiszta fenevad ellen.

A harmadik részben Kalinyin elvtárs utolsó műveit, 1945-ös beszédeit és cikkeit olvashatjuk. Itt ismét a békés építés feladatai kerülnek előtérbe és ezzel együtt, ettől elválaszthatatlanul a kommunista nevelés újabb feladatai.

Ezt a könyvet minden pedagógusnak, minden propagandistának és mindenkinek, aki az ifjúság körében, vagy bárhol másutt nevelőmunkát végez, tankönyvként, állandó kézikönyvként kellene forgatnia, oly gazdag kincsesárát találja itt a gyakorlati és elméleti útmutatásoknak. Számkunkra most különösen értékesek és aktuálisak Kalinyin elvtársnak azok a tanításai, amelyek a marxizmus-leninizmus alkotó, nem dogmatikus elsajátítására buzdítanak.

»Azt a gondolatot szeretném világossá tenni — mondja többek között Kalinyin elvtárs —, hogy a marxizmus-leninizmus elsajátításához egyáltalán nem elég az elméleti formulák és következtetések betanulása, de még az sem elég, ha valaki megtanulja az elmélet lényegét. Ahhoz, hogy valóban elsajátítsuk a marxizmus-leninizmust, meg kell tanulnunk azt is, hogy ezt az elméletet miként alkalmaz-

zuk a gyakorlati kérdések megoldásánál...»

A gyűjteményhez mellékelt betűrendes tárgymutató megkönnyíti az egyes beszédek és cikkek témakör szerinti feldolgozását. (Remsey Sándorné)

Li Csen Von:

KOREA RÖVID ÚJKORI TÖRTÉNETE

Szikra

A koreai népnek az agresszorok ellen vívott hősiességét óriási lelkesedéssel és forró együttérzéssel kísérte az egész magyar nép, és tevékenyen segítette is a hős koreai nép harcát.

Li Csen Von koreai történész »Korea rövid újkori története« című munkájának elolvasása hozzásegít a koreai nép megismeréséhez.

A könyv Korea történetének fél évszázadát öleli fel, attól az időtől kezdve, hogy az országot »megnyitották« a külvilág számára, egészen a nemzeti felszabadító mozgalomnak az első, imperialista világháború idején bekövetkezett fellendüléséig. Történetének legutóbbi száz esztendeje során a koreai nép súlyos megpróbáltatásokat élt át. A népet könyörtelenül elnyomták és kizsákmányolták »saját« nemesei és földesurai. A múlt század harmadik negyedében, a külföldi hatalmak és az idegen tőke behatolása idején a koreai dolgozókra újabb csapások zúdultak. S végül a japán imperializmus tragédiát hozott Koreára: annektálta és gyarmati sorba süllyesztette az országot.

A könyv bemutatja azt a hősiességet, melyet a koreai nép vívott külső és belső elnyomói ellen: több ízben fegyvert ragadott, hogy kiűzze őket és megdöntse hatalmukat. A legnagyobb megmozdulás az 1894-es parasztháború volt, melyet csak az imperialista hatalmak közös intervenciója révén sikerült leverni. De a koreaiak a balsiker után sem hagytak fel a harccal, melynek a kialakuló, egyelőre még igen kis létszámú, de már erősödő koreai proletariátus állt az élére.

Li Csen Von azonban nemcsak a koreaiak hősi harcát írja le: bemutatja a Korea függetlenségére és szabadságára törő imperialisták manővereit is. A mű fő érdeme az, hogy leleplezi az amerikai imperialistákat, mint a Korea elleni támadás fő szervezőit. Különböző okmányok

és szerződések elemzésével támasztja alá azt, hogy az agresszió és a reakció politikájának szószólói az amerikai imperialisták voltak. Mindennek ismeretében az olvasó megvonhatja a párhuzamot az amerikai imperializmus múltbeli és jelen politikája között, és megláthatja annak a hősiességnek a gyökereit is, melyet a szabadságáért küzdő koreai nép a közelmúltban a felszabadító honvédő háború három esztendeje alatt tanúsított. (Nagy Géza)

A KLERIKÁLIS REAKCIÓ A HORTHY-FASIZMUS TÁMASZA I. 1919—1930.

Szerkesztette: Balázs Béla

Művelt Nép Könyvkiadó

A velejéig reakciós magyar uralkodó osztályok részéről olyan veszély sohasem fenyegette a klerikális reakciót, mely az államhatalommal való és mindkét fél számára annyira kedvező összefonódottság feladására és az egyházi önkormányzat megvalósítására kényszerítette volna — állapítja meg az egyházi birtokot és az állam és egyház összefonódottságát utolsónak fenntartó Horthy-korszakról a mű, amely egy munkaközösség kutatásának eredménye. S ebből az alaptételből kiindulva, tizenöt fejezetben tárja elének a klerikális reakció részvételét az ellenforradalomban, a Horthy-fasizmus erőszakszervezetének kiépítésében, a Szovjetunió és a szomszéd népek elleni harcban. Ismerteti az egyházi vagyon helyzetét, viszonyát az ellenforradalmi »földreformhoz«, az egyházi nagybirtokon dolgozó parasztság kizsákmányolását, majd bemutatja a klerikális reakciót, mint a Horthy-fasizmus ideológiai támaszát.

A kissé széteső, aforisztikus, korántsem teljes anyaggyűjtésre támaszkodó könyv megmutatja, hogy az ellenforradalom után a keresztény kurzus képviselői számára nem maradt más út, mint vagy az »ellenzékbe« való átmenés, vagy a nagybirtok és nagytőke érdekeinek további kiszolgálása során azzal a szereppel való megelégedés, amelyet az uralkodó osztályok nekik szántak.

Két dolog jellemezte alapvetően az e korbéli egyházi reakciót. A feudális földvagyont, a 900 ezer holdas egyház barokk

pompázatú püspöki palotái, a kőbe dermedt papi hatalom »Püspökvárai« és »Káptalandombjai«, tövükben a veszp-rémi »Hatrongyossal«, vagy az egy kőhajításnnyira és mégis áthidalhatatlan távolságban, az esztergomi »Szent Tamás hegyel«. A másik az, hogy e feudális birtokállomány tulajdonosa, a magas klérus minden hatalomnak: Habsburgok, Horáhy, Szálasi, hajlandó volt a múltban asszisztálni, vele egybefonódni. Feltétele csak az volt, hogy az államhatalom az egyház birtokállományát és még számos avitt előjogát az államban és társadalomban megvédje. E részben elvileg nem voltak válogatóságok: liberáliszmus, prefasiszmus, fasizmus szinte egyre ment náluk.

Ez alaptételeket sok konkrétummal mutatja be a könyv, amely azonban sajnos, nem szerves felépítésű, nem teljesanyagú, nem is/ egységes mű. Márcsak azért sem, mert hiszen öt különböző szerzőtől származik. A különböző fejezetek egyenetlenek és számos pontatlanság, elírás is található bennük. Az Akadémia Történettudományi Intézete sorozatában megjelenő művel szemben bizony magasabb követelményt támaszt az olvasó, és az anyag ismerője sokszor kénytelen megkérdezni magától, hol maradt ilyen tudományos műnél a szakszerű, gondos lektori ellenőrzés? (Katona Jenő)

A MI SZÖVETKEZETEINK

Székra

A múlt évben pályázatot hirdetett »Szabad Föld« falusi olvasói számára: írjanak a náluk zajló változásokról, a termelőszövetkezetek életéről, a maguk szavaival őszintén.

Ez a könyv ennek a pályázatnak a gyümölcse.

Szerzői — pályázók. Vagyis tollat egyébként ritkán a kezükbevevő parasztemberek, asszonyok s elvéve egy-egy úttörő gyerek, agronómus, vagy tanító.

Mind ugyanarról írnak, a szocializmus falusi építéséről, de mégis mind más-más eseményekről, emberekről, százszerűen.

Egyik azt meséli el, hogy csúdták meg, amikor először láttak kombájnt. »Nagyszerű találmány ez a gép! Ezután már csak olyan jöhet, amelyiknél rétes potyog hátul« A másik meg azt, hogy az ő tagságuk hogyan küldte vissza a gépállomásra a kombájnt, arattak inkább korahajnalától késő éjszakáig, csak hogy »több« legyen a munkaegységük. Így csapták be önmagukat. A harmadik olyan termelőszövetkezetéről ír, ahol egész éven át egy tag sem hiányzott igazolatlanul, a negyedik meg olyanról, ahol le kellett előbb kaszálni a gazt a cukorréparól, úgy tudták csak felszedni. Az ötödik a multat emlegeti, hogy görömbötötte le az intező az apját, mikor az őt taníttatni akarta: »Untig elég annak annyi, hogy el tud hajtani négy ökröt, meg hogy ne dugja bele az egyik csizmaszárbá mind a két lábát.« A hatodik meg, egy úttörő kislány, a jövőről ábrándozik, hogy ő majd mezőgazdasági iskolában tanul tovább s agronómus lesz belőle.

Egyéni parasztnak is meg-megszólalnak: bátor kritikával illetve az ismerős termelőszövetkezeteket. Más esetben viszont a régi tag hányja fel az újonnan belépett középparasztnak, hogy a maga tanyája udvarán felszedte az utolsó szalmát is, a termelőszövetkezet szék-rűjén meg egy egész boglyát szétűrt egy kas törekért.

Még versírók is akadnak. Egyik így kezd: »Nekem eddig őt helyt volt a földem, S míg bejártam, majd hogy ki nem dőltem.« A másik meg emígy: »Emlékezzünk, hogy volt az elmúlt időbe, mikor a falun a barázda volt még a bölcsöde... Volt, ki gondot viselt a kis csecsemőre: hangya, tücsök s pillangó volt a gondozónője...« S majd később a máról írva, így folytatja: »Dolgozhatsz egész nap, s ha eljön az este, mint egy kicsi fehér angyalt teszik az öledbe.«

De talán elég is ennyi mutatóba, hogy lássuk, miféle könyv ez: a valóságot ábrázolja, tanulságos, érdekes. A jó és rossz példák egyaránt meggyőzőek benne. Az írások színvonala persze különböző, egyesek azonban, mint Kiss Mihályné somogyfői paraszttasszony-, vagy Hodek József kisbérattyánpusztai tsz-elnöké — tanult tollforgatókra se hozna szégyent. (Varga Domokos)

A MŰSZINTTERV

Gyárainkban és üzemeinkben jelenleg az egyik legfontosabb feladat az 1954. évi műszaki-szervezési intézkedések tervének (MŰSZINTTERV) kidolgozása. Tekintettel arra, hogy a MŰSZINTTERV kidolgozása még aránylag új feladat nálunk — az első műszaki-szervezési intézkedési tervet a múlt évben dolgozták ki — fontos, hogy megismerve a szovjet és az eddigi magyar tapasztalatokat, a jövő évben már elkerüljük azokat a hibákat, azt a szervezési sematizmust, amely a múlt évben még gyakori volt.

A MŰSZINTTERV nem csak a gyár műszaki és gazdasági vezetőinek problémája. A tapasztalatok ismételten bebizonyították, hogy komoly eredményeket csak ott értek el, ahol a MŰSZINTTERV feladatainak kidolgozására és azok megoldására sikerült mozgósítani a munkásságot és a műszaki értelmiséget — sőt még az adminisztratív dolgozókat is — s ahol a műszaki-szervezési intézkedések terve mintegy ösztökélte a dolgozókat az önköltségcsökkentésre, a minőségileg és mennyiségileg is jobb termelésre. Éppen ezért a MŰSZINTTERV a vállalat műszaki fejlődésének és a dolgozók tervezésbe való bevonásának alapvető tényezője.

Ugyanakkor a MŰSZINTTERV a dolgozók elé tárja azokat a fontos problémákat, amelyeket a termelés érdekében a következő évben meg kell oldani, s éppen ezért az egyes újításoknak is igen szoros kapcsolata van ezzel a tervvel.

A MŰSZINTTERV érdekében sokat tehetnek a könyvtárosok is. Nekik is meg kell ismerkedniük a MŰSZINTTERV feladataival, s ajánló bibliográfiák, egyes könyvek, folyóiratok segítségével támogatják azokat a mérnököket és munkásokat, akik a problémák megoldásán dolgoznak. A dolgozók nem ismerik és nem is ismerhetik a felvetett kérdés egész irodalmát, a könyvtárosok azonban megmutathatják nekik: melyek azok a könyvek, sőt cikkek, amelyek az őket érdeklő kérdésekkel foglalkoznak:

Biró Ferencné—Duzs János: **A műszaki-szervezési intézkedések tervének kidolgozása (MŰSZINTTERV)**. A broszúra első részében Biró Ferencné — a Csepel Autógyár majd az Autó- és Traktoripari Tröszt igazgatója — áttekintést ad arról, hogy miképpen biztosítja a moszkvai ZISZ autógyárban a vállalatvezetés a műszaki-szervezési intézkedések tervének kidolgozásával a gyár műszaki fejlődését.

A második részben Duzs János, a Csepel Autógyár műszaki fejlesztési osztályának vezetője a MŰSZINTTERV lényegét, kidolgozásának módszerét és alkalmazásának eddigi tapasztalatait foglalja össze. Rámutat a vállalati terv és a MŰSZINTTERV összefüggéseire, a kidolgozás menetére, a javaslatok és intézkedések feldolgozásának főbb kérdéseire.

Ennek a füzetnek az a legnagyobb előnye, hogy belőle üzemeink műszaki és gazdasági vezetői, a párt- és tömegszervezeti funkcionáriusok, a dolgozók nagy tömegei — köztük nem utolsósorban a könyvtárosok — megismerik a MŰSZINTTERV lényegét, alkalmazásának fontosságát, s ezáltal jobban fel tudnak készülni a következő megbeszélésekre (Nehézipari Könyvkiadó).

Tekintettel arra, hogy a MŰSZINTTERV-vel foglalkozó magyarnyelvű irodalom még aránylag csekély, felhívjuk a könyvtárosok figyelmét azokra a könyvekre, amelyeket a kérdéssel kapcsolatban olvasóinknak ajánlhatunk. Ilyenek:

Zsukov —Kontorovics — Skolnyikov: **Sztahanovista műszaki-termelési-pénzügyi terv**. (Tervgazdasági Kiadó.)

Tyeplov: **Gépgyárak gazdasági tervezése**. (Tankönyvkiadó.)

Kontorovics: **Ipari üzemek műszaki és gazdasági terve**. (Tervgazdasági kiadó.)

Letyenko: **A szocialista vállalat termelésének tervezése**. (Népszava.)

Sztyepanov: **A pártszervezet a sztahanovista-gyár címéért vívott harc élén**. (Szikra.)

Úgyancsak felhívjuk a figyelmet a Népszava kiadásában megjelenő »Munkafogások a gépgyártásban« című sorozatra. Ezekből a dolgozók sok olyan munkafogást tanulhatnak, illetve sok olyan újítást alapelvét sajátíthatják el, amely segíteni fogja őket a MŰSZINT-

TERV feladatainak megoldásában. Ezekből a füzetekből különösen a következőket ajánljuk:

Lazarenko: **A villamosszikkás megmunkálás a Szovjetunióban.**

Németh—Simon: **Acélok és fémek pácolása.**

Szöke Béla: **Esztergáláskor fellépő rezgések.**

Simon Pál: **Foszfátózás hideghúzás előtt.**

Nyikitin: **Sajtólószerszám készítése gépi csiszolással.**

A MŰSZINTTERV kidolgozása komoly feladat elé állítja a dolgozókat. Kell — hogy mint minden munkából — ebből is kivegyék részüket üzemi könyvtársaink. (Aba Iván)

SZÉPIRODALMI MŰVEK

Móricz Zsigmond

KIVILÁGOS KIVIRRADTIG

URI-MURI

Szépirodalmi Könyvkiadó

Kevés olyan olvasmány van, amelynek ilyen könnyű és egyértelmű lenne az ideológiai megoldása, mint a most megjelent két Móricz-regényé.

A Kivilágos kivirradtig és az Uri-muri hatalmasan dübörgő mondanivalója mindenki számára világos: a magyar feudálkapitalizmus sajátos rétege, a dzsentri, a kapitalista versenyben alulmaradt, végét járja, haláltáncát ropja.

A Kivilágos kivirradtig a fehérterror idején íródott, s 1926-ban jelent meg. Visszanyúlik a századfordulóbeli jellegzetesen magyarkodó és jellegzetesen vést-hozó időkbe. Az író fontosnak tartja a kor napra pontos rögzítését; a magyar feudálkapitalizmus áporodott levegőjét egyetlen sorsfordító éjszaka systerző lombikjába sűríti: 1898. év István-nap estéjét ünneplik a Nyiri-grófok jószágigazgatójánál.

Különös, mulatós, téli éjszaka zajlik le előttünk: minden szerencsétlenség, baj, viszály és kellemetlenség ezen az éjszakan kerül felszínre.

A legnyomasztóbb mindezek közül az a hír, hogy a gróf bérbe adja földjét egy bécsi kereskedőnek, aki a kapitalista gaz-

dálkodás módszereivel akarja átszervezni a birtokot.

A házigazda megkapja a felmondólevelet, s a vendégek is bénultan-dermedten adnak számot maguknak a »régiszép« világ mulandóságáról, a jövő bizonytalan-ságáról.

Az elkerülhetetlen végzet elől virtuosus, mámoros mulatásba menekül a társaság. A tánc mind szilajabbá válik, s a jókedv mind ördögibb arculatát mutatja annak a világnak, melynek végvonaglását Móricz olyan gyakran, olyan kísértetiesen, s olyan mesterien ábrázolta.

A regény szerkezete novellisztikus: alig van központi cselekvénye, sok kis jellemző epizódból áll össze.

A mulató társaságnak van olyan tagja is, (a nevelő, az ispán), akiket Móricz a tudatosság fegyverzetében állít elénk: ők azok, akik sok mindent »kimondanak«, ami az íróból itt-ott kikívánkozik. Mindazonáltal egyik sem azonosul vele, nem válnak közönséges szócső-szereplőkké, séma-figurákká, — ellenkezőleg: saját típusrajzuknak körvonalait húzzák meg egyéribb, erősebb vonalakkal.

Van egy szegényparaszt alakja is a regénynek Szücs bácsi, az ezermester. Ő az, akit az urak megdicsérnek, még meg is kínálnak borral, s vele kapcsolatban hangzik el az a megállapítás, hogy »a magyar paraszt a legelső a világon«. Ezzel azonban útjára is bocsátják Szücs bácsit, s mint végső általánosítást vonják le esetéből, hogy »minden tudománya mellett is holtig nincstelen napszámos maradt«.

Az új Móricz-kötet másik darabja az 1928-ban megjelent Uri-muri. Móricz nagy alkotórendszerében ugyanannak az eszmei mondanivalónak mintegy részleteiben kidolgozott megjelenési formája ez. Műfajilag közelebb áll az Uri-muri az egyközpontú regényhez, mint a novellisztikusan széthulló Kivilágos kivirradtig. (Talán azért is találta alkalmasnak dramatizálásra Móricz maga a művet.)

A regény pontosan a milléniumi esztendőben játszik, azoknak az éveknek egyikében, amikor a magyar gazdasági életbe betört a monopolkapitalizmus, s a nagybirtokok kapitalizálódása lehetetlenné tette az elmaradott középbirtokos úri nemesi világ fennmaradását.

Az Uri-muri szereplői nem akarnak kitörni az elmaradottság béklyóiból: léhaság és kulturálatlanság húzza le őket a vidéki parazita élet mocsarába. Lomha

szellemiségük csak akkor válik mozgékonyvá, ha nyomorult földmunkások újabb megnyomorításáról, kijátszásáról van szó.

Nem egészen ilyen ember azonban Szakhmáry Zoltán, az Uri-muri főhőse: »Volt benne valami nagy vágy, hogy fel fogja s felemelje az új idők zászlaját... a lelke mélyén mindig a jövő felé fordul a tekintete.«

Mindebből azonban semmi sem sikerül neki: tanyai gazdaságában hiába próbál új módszerekkel, minőségi termeléssel kísérletezni, — terveit csődöt mondának. Magánéletének kudarcai minden boldoguláshoz vezető utat elzárnak előtte. Szakhmáry Zoltánból hiányzik a szívós munkakedv, a munka szeretete, mert kiölte azt belőle dzsentrizmus mivoltának tunyasága. S hogy Szakhmáry Zoltán mégis izgalmas, tragikumot hordozó regényhős lehet, — ezt éppen korlátozottságának tudata teszi.

Levonja hát a végső következtetést egyéni sorsára és osztálya jövőjére vonatkozólag: a világvégi bacchanáliában felgyújtja tanyáját, szívenlövi magát, mi alatt a pokolian tivornyázó társaság részegen táncol az elenyésző ház körül.

Az Uri-muri egyközpontú regényszerűségéből adódóan meglehetősen fontos szerepet kapnak a nőalakok. Szakhmáry Zoltán felesége, a jellegzetes mórízi feleség: képtelen férjéért, annak vágyait követni, mellette válik végleg szárnyaszegetté a magasabbratörő férfi. Dzsentrizmus asszony — kispolgári profillal.

A szerető alakjában, Rozikában rendkívül bájos és tehetséges parasztlányt fest meg az író, aki azonban kénytelen lotyóvá válni. — más útja nincs a felemelkedésre.

Mórízi életművében — tematika szempontjából — elsőrendű fontosságúak azok a regények, novellák, melyek a halálra ítélt úri világot ábrázolják. (Vidor Pálné)

Zalka Máté:

DOBERDO

Szépirodalmi Könyvkiadó

Zalka Máté rövid, alig negyven évnyi életéből húsz év azzal telt el, hogy felváltva karddal és tollal harcolt a népek szabadságáért. Még húsz éves sem volt, amikor már megjárta az első világháború poklát. Amit akkor átél s amire eszmélt, megvilágították előtte az addig is sej-

tett igazságot és az orosz fogságban lévő magyar hadifoglyok közül elsőként csatlakozott a szocialista forradalom, az emberi szabadság védelméhez. A polgárháború három esztendeje alatt, mint a Vörös Gárda egyik parancsnoka, harcolt Szibériában, az Uralban, Közép-Ázsiában, Ukrajnában és a Krimben. Legendás hőstetteiért a szovjet kormány kétízben is a Vörös Zászló-rendjellel tüntette ki. Alighogy végetért a polgárháború, Zalka Máté újra fegyvert ragadott az angol imperialisták és görög zsoldosok ellen nemzeti függetlenségi harcukat vívó török nép oldalán. A következő években a Szovjetunió afgán, majd mandzsúriai határán állt őrt a háborús gyujtogatók merényleteivel szemben. Amikor pedig 1936-ban az évezredek rabság alól felszabadult spanyol nép élet-halál küzdelmét vívta az imperialista hatalmak szervezte Franco-lázadás ellen, Zalka Máté az egyik nemzetközi dandár élén, mint Lukács Pál tábornok, vezette a szabadság katonáit. Spanyolországban ütötte ki kezéből hősi kardját gyilkos merénylet.

Egyetlen befejezett regényének témájául az első világháború egyik legvéresebb fejezetét, a doberdói ütközetet választotta. Fel-felfakadó, figyelmeztető sebe lett a magyar népek Doberdo, — »mert az a doboló szóra emlékeztető név felidézte képzeletében a szüntelen pergőtűzet, a vérfergeteget.« Zalka Máté is figyelmeztetőül idézte fel a Doberdót. Nem egyszerű frontregény ez a könyv, noha a történet minden sora, a szereplők minden tette és gondolata a doberdói frontszakasz Monte Clara magaslatának elfoglalásához kapcsolódik. De ezzel a harci akcióval együtt és éppen ennek a segítségével mutatja be az író, hogy ebben a srápnel- és gépfegyververte, véres és hullabűzös pokolban, szuronyrohalmok és visszavonulások révületében hogyan jutnak el a katonák a »hát nincs menekvés, testvérek... meg kell döglenni, csak nem tudom, hogy miért« gyötrelmes kérdéséről a felismerésig, hogy önmaguk adják meg a feleletet a miértre. Sőt, azon túl is: a forradalmi választ.

Zalka Máté írói nagysága a regény felépítésének szerkezeti egységén, egyre fokozódó drámaiságán kívül éppen abban mutatkozik meg, hogy minden erőszakosság nélkül, magával az események történésével döbenteti rá az egyszerű katonákban megtestesülő magyar népet és

magát az író (Mátray hadnagy alakjában) a forradalmasító igazságra. A háború és a békés munka, elnyomás és szabadság nagy kérdéseit veti fel és válaszolja meg egyszerű, mindenki számára félreérthetetlenül világos nyelven Zalka Máté a Doberdo című regényében.

(V. V.)

G á b o r A n d o r :

VÁLOGATOTT CIKKEK

Szépirodalmi Könyvkiadó

A kötet a nemrég meghalt írónak és költőnek közírói munkásságából ad ízelítőt, nyolcvan kisebb publicisztikai műven keresztül, amelyek négy csoportba osztva képviselik a szerző fejlődésének korszakait.

Az első csoportba tartoznak azok az írások, amelyek a Bécsi Magyar Újságban, a magyar emigránsok lapjában jelentek meg. Egyrészük még bizonyos ideológiai határozatlanságot árul el és inkább az író szubjektív reflexiói a kor eseményeire, semmint azoknak feltárása.

Másrészük viszont igen értékes dokumentuma az 1920—22 közti kornak és értékben meg is közelítik a későbbi írásokat, amelyek a Pravdában és más szovjet lapokban, a többi között a Gábor Andor szerkesztette moszkvai magyarnyelvű Új Hangban jelentek meg. Ezeket már az a világnézeti érettség jellemzi, amellyel az író német- és franciaországi tapasztalatait feldolgozva, a két háború közti Európa társadalmának körképét változta fel. Mindenütt az új, kapitalizmus-ellenes életforma igényét keresi, mindent a szovjetunióbeli, épülő szocializmussal hasonlít össze és csaknem mindig a magyar néphez szól, azt akarja tanítani. Egyik-másik riportja szépirodalmi színvonalú, néhányja pedig a marxista esztétika kérdéseit fejtegeti.

Az írások utolsó csoportja a felszabadulás után, itthon írt cikkeket tartalmazza. Mindegyike a magyar társadalom fejlődésének éppen aktuális problémáihoz szól hozzá, de jövőbe mutató módon, a már megismert szocializmus szemszögéből megfogalmazva. A hang itt is ugyanolyan szellemes, közvetlen és írónikus, mint a harminc év előtti, de maga az író hatalmasat fejlődött: kevessebbel többet mond és lényegesebbet.

A kötet tehát fejlődésében mutatja be Gábor Andor sokoldalú közírói munkásságát és bebizonyítja, hogy a publicista jól teszi, ha saját egyéniségén keresztül szűrve, saját szavaival fejezi ki az általános igazságokt. Így szuggesztívebb is, hitelesebb is. Ezzel nagyon ajánlható példát mutat mai közíróinknak.

Az időközben már feledésbe merült — főként személyekre vonatkozó — történeti adatokat a kötet végéhez csatolt Jegyzetek-ben találjuk meg, valamelyes magyarázatukkal együtt. Ez azonban nem pótolja az Előszó hiányosságát, mert az csak prózában elmondott tartalomjegyzék, néhány általános és szinte kötelességszerűnek ható dicséret az íróra, de nem a fejlődése, egyébirányú munkássága és a kor eseményei közti összefüggések elemzése, — ami egy előszó feladata volna, ha már van előszó, — pedig ezt Gábor Andor harcos működése, írásainak politikai jelentősége és irodalmi színvonala megérdemelné. (Lékay Ottó)

S ü t ő A n d r á s :

EMBEREK INDULNAK

Szépirodalmi Könyvkiadó

Sütő András, a román állami díjjal kitüntetett fiatal író könyve nyolc elbeszélést tartalmaz. Valamennyi a dolgozó parasztság életének egy-egy epizódját mondja el. A történetek napjainkban játszódnak le. Alakjai az életből vettek, jellemzésük annyira találó és reális, hogy szinte úgy érezzük, egyikkel-másikkal már mi is találkoztunk valamikor. Az író jól ismeri a parasztot, érényeivel és hibáival együtt és kitűnően is érzékelteti.

»Emberek indulnak«: nap-nap után újabbak, azon az úton, mely a közös, holdog jövő felé visz. Elindul a kis Bogár Zsuzsika, a kulák cselédje, be a városba, az iskolába. Nyomorúságos kis életéből — kicsi korától kezdve másokat szolgált, köszönetül pedig csak verést kapott — szerető tanítók, pajtások közé.

Felébred végre Anikóné' is, a keményfejű konok öreg parasztnő, amikor tapasztalnia kell, hogyan csalja meg őt és a világot kulák gazdája és annak szövetségese, a fatusi plébános, kibeen annyira bízott, akinek szívvel-lélekkel gyűjtötte össze pénzcsekjét, hogy imádkozzék a békéért és aki — a

háborút várta, kívánta. Ez a késői ébredés csaknem saját gyermekének életébe került, — de Anikonén' egy életre kiköszödött belőle!

Elindul az új úton Kovács János is. Ő egyedüli tanúja a gróf gyilkosságának, de nem meri elárulni — mert mi lesz vele, ha újra gróf lesz az úr? Társai, felesége megértetik vele, hogy ettől már nem kell félnie s így lelkiismeretét e nagy teheről megszabadítva, megkönnyebülten tárja fel az igazságot.

A maradi Bakó Marci bá' sehogysem bír belenyugodni, hogy hét lánya közül éppen a legkisebb nőtt a fejére. Engedelme nélkül elment iskolára és nemsokára — nadrágot húzva! — egy traktor tetején robot az apai házba. Kiskati azonban hamarosan meggyőzi apját, bebizonyítja, hogy a nők is megtanulhatnak, sőt jól elvégezhetnek ilyen »férfimunkát« — nem egyedül a főzőkanál mellé valók...

Ugyanígy hajlik meg elismeréssel Benkő Sándor tszcs elnök felesége előtt, kitéképviselőnek jelölt a nép. Kezdeti féltékenységét, irigységét legyőzi, amikor rádöbben, hogy asszonya mennyire várszolgált erre a kitéüntetésre — jobban, mint ő maga...

Három tréfás elbeszélést tartalmaz még a könyv. Ezek közül legmulatságosabb és legtanulságosabb a »Marisán úr levelei« c. történet, mely egy állami gazdaság bürokrata igazgatójának működését és csúfos bukását rajzolja meg a gúny ellenállhatatlan fegyverével.

Sütő András stílusa és nyelvezete pontosan alkalmazkodik témáihoz, az alakokhoz — melyek nemcsak »népiesek«, hanem valódiak! — ez teszi az egész könyvet meggyőzővé, levegőjét természetessé. (K. M.)

H e g e d ü s G é z a :

AZ ARANYPECSÉT.

Szépirodalmi Könyvkiadó

Az aranypecsét befejező kötete annak a trilógiának, amelynek első két kötete, Az istentelen Kulin Bán és A mindentudás városa már jóideje megjelent. (De jegyezzük meg mindjárt, Az aranypecsét önmagában is zárt történet, s bizonyos arra készületi majd az olvasót, hogy kíváncsian nyúljon az előző kötetek után.) A

ciklus összefogó címe Az írástudó, s Hegedüs Géza az első magyar írástudónak, mai szóval értelmiséginek, életét és küzdelmeit, hitét és kétkedéseit, sikereit és bukását akarta megrajzolni. A Miskolcz nembéli Pósa, a honfoglaló Bors vezér ivadéka, miután másfél évtizedig tanult Párisban, a »mindentudás városában«, hazatér, hogy segítsen királynak, II. Endrének a nagyurak megfékezésében és a központi hatalom megszilárdításában. Hegedüs Géza tehát a 13. századba vezeti olvasóit, abba a századba, amelyben végleg megbuktak már a két császárság, a keleti és a nyugati, világhatalmi törekvései s helyükben a pápák igyekeznek megteremteni nagyon is világi hatalmukat; abba a századba, amelyben a középkor műveltsége leggazdagabb pompájában bontakozik ki, de már a modern európai tudomány is megteszi, az egyház fojtogató nyomása ellenére, első és csodálatos lépéseit. Franciaországban már megszilárdult a királyi hatalom, virágzik a kézműipar és a kereskedelem. Erről álmodozik Pósa Budavárában, ahol hamarosan a legelőkelőbb tisztségviselők közé emelkedik. De hamarosan látja, hogy Endre király nem tudja az erős központi hatalmat megteremteni: István országa csak néhány nagy nemzetségnek ad boldogságot. Így válik egyik szervezőjévé annak a törvénynapnak, amely 1222-ben a közemberek, a szerviensek és várjobbágyok fegyveres erejével kényszeríti a királyt, hogy aranypecséttel, aranybullával ismerje el »az ország nemeseinek és országa többi lakosainak István királytól szerzett és engedélyezett, de némely királyok által hatalmasul megrontott szabadságát.« Ez a győzelem, érthető módon az egyház haragját is kiváltotta, hisz hatalma és jövedelme egy részétől megfosztotta.

A győzelem rövid életű volt: Pósa alulmaradt az egyház és a nagyurak ellen vívott harcában; műve összeomlott, feleségét meggyilkolták s ő maga elevenen temetkezik el a pannonhalmi kolostor egyik cellájában. Csak 20 évvel később jelenik meg újra, a tatárjárás vihara után, hogy segítsen Béla királynak az ország újjáépítésében.

Ez a rövid vázlat nem adhat képet a középkori világnak arról a gazdagságáról, amely Hegedüs regényében kibontakozik. Megismerjük a királyi udvart

és a vidéki nagyurak életét, a kolostorok világát és a falvak küzködő parasztjait, a lovagi életet és a kor gazdasági törekvéseit. S bár a regény nősei olykor túlságos tudatossággal látják a problémákat, túlságos biztossággal figyelik a történelmi erők fejlődését, kétségtelen, hogy Hegedüs könyve nemcsak vonzó és érdekfeszítő, hanem tanulságos olvasmány is, amely a múlt ellentmondásait feltárva a mai feladatok megértését is elősegíti. (Szávai Nándor)

VICTOR HUGO VÁLOGATOTT VERSEI

Szépirodalmi Könyvkiadó

»Költőfejedelemnek« neveztek a maga korában, sok híve volt, sok ellensége, neve politikai zászlót jelentett. Ha verseinek gyűjteményét olvassuk, a XIX. század francia történelmét éljük újjá. Nem csoda: 1802-ben született és 1885-ben halt meg, részt vett szinte valamennyi fontos politikai mozgalomban, s nem egy új irodalmi iskola vallotta tagjának, majd mesterének. Működését királypárti és konzervatív aranyifjúként kezdte, de amikor 1830-ban előadják az *Hernanit*, a haladó s a maradi irányzatok olyan összecsapása fogadja a színművet, hogy az előadást az irodalomtörténet máig is az *Hernani* csatájaként tartja számon. Hugo egyre határozottabban szegül szembe az elnyomással, Lajos Napoleon államcsínyjekor, szembefordul a diktátorral, s ezért önkéntes száműzetésbe kell menekülnie. A Csendes-óceán egy kis szigetén telepedik le, innen figyel hazáját s az egész világon zajló eseményeket. Elszigeteltsége, emigrációja korántsem jelenti, hogy elszakadt volna az élettől s a francia néptől. Itt írja legszebb verseit, politikai pamfletjeit az új császár ellen, végül pedig nagy regényeit, a *Nyomorultakat*, a *tenger dolgozóit*, a *nevető embert*. 1870-ben tér haza; ha nem is híve a párizsi kommunének, de a versailles-i ellenforradalmárok rémítetei megborzasztják és szót emel az elnyomottak, a megkínzottak ügyéért. Amikor nyolcvanhárom éves korában meghal, az egész nemzet kíséri el a *Panteonba*.

Victor Hugo egész életműve valóban mélyen emberi s mélyen francia. Politikai állásfoglalásának változását nem az

szabta meg, hogy hajlott volna a különböző és divatos irányzatok szelének sodrába. Politikai állásfoglalása és művésze teljesedésének más az oka: az, hogy Victor Hugo egyre világosabban megértette, éppen a romantika továbbmutató értékeinek alapján és a romantika sallangjai ellen folytatott nem eléggé következetes küzdelmében: azokról a kérdésekről kell írnia, amelyek a legfontosabbak, amelyek népét érdeklik. Egyik versének programmatikusan ezt a címet adta. *Művészet és nép*. Így dalol benne:

Művészet: gyönyör s dicsőség;
viharban lobogva ő ég,
ég kékjén is ő a fény.
Tündököl öröktől fogva,
a nép homlokán ragyogva,
mint a csillag istenén.

Egészen haláláig hallatlan érzékenységgel és szenvedéllyel reagált a külső eseményekre. Nemcsak közvetlen politikai verseiben és emberbaráti aktivitásának során, a halálbüntetés eltörléséért folytatott küzdelmekor, s amikor az európai egység gondolatával a világbéke gondolatát is felvetette — ma úgy mondanók: békeharcos verseiben. Minden versében, írásában az a kor lüktet, melyben élt s melynek írt: ha a »nagy« Napóleont idézi, azért teszi, hogy szembeállítsa a törpe valósággal, ha gyermekszerelmét idézi, akkor is észreveszi az egy souért könyörgő koldust, legelvontabb verseiben is ott lüktet a gyűlölet és szeretet francia valóság. Az egyéni érzések és tapasztalatok pedig általános síkra emelkednek. Mindig érdekelt a filozófia, sok versben szinte túlteng a gondolati elem. S hazatérése után, a társadalmi igazságtalanságok láttán s olvasmányai alapján közeledett a szocializmus gondolatához. Améhez eljutott, az persze nem a marxista értelemben vett osztályharc: sok benne az utópikus, ködös, nagyon is elvontan humanista mozzanat, s ez gyakran az osztálybéke vallásához vezet. Éppen világnézetének ez a tisztázatlansága teszi, hogy nem egy költeménye üresen csengő szakaszokat visz magával, a pompázó-retorikus mondat-sorok csak nyelvi gazdagságukban érdekesek.

A gyűjtemény Hugo legszebb s ma is élő költeményeit foglalja egybe; egyetlen hibája talán, hogy csak a közvetle-

nül politikus Hugót mutatja be. A magyar olvasók eddig főként regényeit ismerték: elsősorban A párizsi Notre-Dame-ot, s a Nyomorultakat; ez a kötet minden bizonnyal verseit is közismertté teszi majd. A fordítások átlaga kitűnő. Mégis külön élvezet három vers, amelyet teljes szépségében s erejében ad vissza három magyar költő. Az egyik a Bűnhődés, melyet Illyés Gyula fordított; különösen az első rész, lélekzetelállító, romantikus lendületével és képeinek nyers realizmusával műfordításirodalmunk nagy nyeresége. A kitűnő, régi fordítások mellett — különösen Kosztolányi két átültetésére gondoltok — hadd említsük meg az Olimpio siralma (Kálnoky László fordítása), mélabús, szomorú zenéjét s Az alvó Boáz (Nemes Nagy Ágnes fordítása) logikusan tiszta s költőien szép nyelvét, remek rímeit.

Költő-sorozatában Goethe, Heine, Burns után most Victor Hugo legszebb verseit jelentette meg a Szépirodalmi Könyvkiadó, Hugo verseinek első nagyobb magyar gyűjteményét. Ha egyéves késéssel is, de így méltóan ünnepeljük a Béke Világtanács határozatának szellemében a nagy költő születésének százötvenedik évfordulóját. (Réz Pál)

Vanda Vasziljevskaja:

EGNEK A FOLYÓK

Új Magyar Könyvkiadó

Vanda Vasziljevskaja a mai lengyel prózairodalom egyik legjelentősebb képviselője. »Szivárvány«, »Leigázott föld«, »Mikor a fény kigyúl« és »Sötét napok« című híres regényei megjelentek magyarul is. Vasziljevskajának — Alekszandr Kornejcsuk szovjet író feleségének — a háború alatt nagy szerepe volt a Lengyel Hazafiak Szövetsége megszervezésében és irányításában. Az ekkor szerzett tapasztalatokat, élményanyagot írta meg »Égnek a folyók« című regényében. A Sztálin-díjjal kitüntetett írás az új, szabad Lengyelország megszületésének hatalmas, magávalragadó dokumentuma. Hitler »villámháborúja« 1939-ben, majd gyalázatos orvttámadása a Szovjetunió ellen, a lengyelek millióit tette földönfutóvá, hazátlan, üldözött vaddá. Ezek a lengyelek otthont találtak a Szovjetunióban és baráti segítséget a szovjet népben.

A burzsoa Lengyelország vezetői a hazugság szemetjét szórták a Szovjetunióra, a szovjet népre és vezetőire. De a Szovjetunió vendégszeretetét élvező, menekült lengyelek megtudták, mi az igazság. A szovjet valóság közvetlen ismerete, a Honvédó Háború hősi erőfeszítései a fronton és a hátszországban — szétépték a hazugság bunkát. A regény szinte hősköltelemmé nő azokon a lapokon, melyeken a Kosciuszko nevével viselő első lengyel hadosztály megalakulását, új lengyel történelmet teremtő első győzelmeit örökíti meg az író. Érzékeltetni tudja, hogy ezekkel a győztes harcokkal valóban új korszak kezdődött a lengyel történelemben. Örök, testvéri kapcsolat fűzi a lengyel népet a Szovjetunióhoz! A lengyelek most már nem a nagyvilágon szétszóródott, tehetetlen emberek, hanem szövetségesek, akik tulajdon vérükkel tettek bizonyosságot a népek testvériségének hatalmas valóságáról. Ragyogó, széles út tárult eléjük, mely nyugatra vezet, haza, hazájukba.

A regény hőse, főalakja egy fiatalasszony, Jadviga. A félénk, visszahúzó asszonyból a másokért — az elhagyott, elárvult lengyel gyermekekért — végzett munka közéleti személyt teremt. A Szovjetunióban töltött két év alatt nagyot változott Jadviga élete! »...hány gyerek sorsát vette a kezébe, hányat etetett, ruházott, hányat tanított arra, amire őt magát a szovjet föld emberei tanították: a hazaszeretetre.« — Az író szándéka — a hazaszeretet és a hazafiság ábrázolása — jól sikerült. Sokoldalúan, gazdag kifejezőkészséggel mutatja meg ennek az új haza iránti szeretetnek az ébredését, tartalmát, hatóerejét a regény legkülönbözőbb alakjainál — a mártírhalált halt partizánlányban, a földig lerombolt Varsó újjáépítőiben éppúgy, mint a legendáshírú Walter tábornokban, vagy az egykori lakatosban, Szuwarában. (Lóránd Lajos)

Alekszandr Bek:

A NYÍLT SZIVŰ TYIMOFÉJ

Népszava Könyvkiadó

Az elbeszélés-kötet szerzője, Alekszandr Bek abból a szovjet írónemzedékből való, amely még szinte gyerekfejjel harcolt az Októberi Forradalom után a fehérek és a betolakodó intervenciók ellen; az azóta eltelt évtizedek során pedig mindig ott

igyekezett tollával népének segíteni, ahol erre leginkább szükség volt. Bek írói és újságírói pályája változatos. Szenvedélyesen kereste az évről évre gazdagabban kibontakozó szovjet életben az újat és riportban, elbeszélésben, regényben ábrázolta az új élet bábait, a szovjet emberek nagyszerű típusait. A valóság magával ragadó, forró árama él írásaiban, valami tiszta, szép pátosz és a szovjet hazafiság ereje, öntudata. Ezt érezték a magyar olvasók »A volokalamszki országút« című regényéből, élete főművéből is, amely annyira népszerű nálunk.

A kötetben közölt kilenc elbeszélésből hét a Nagy Honvédő Háború utáni évek újjáépítő munkájának hőseit, a kommunizmust építő szovjet emberek arcélét villantja az olvasó elé. A két utolsó elbeszélés a Szovjetunió életének két nagy történelmi pillanatát örökíti meg: amikor füstölni kezd a Szovjet Donyec-medence első kohója és amikor sikerrel próbálják ki az első szovjet gyártmányú repülőgépmotort.

Bek mindig az élenjáró munkást emeli ki, ragadja meg az élet egy-egy területéről: az alkotó mérnököt, az acél szerelmest, a fizika-professzort, aki a népet »önkéntesen, szívesen szolgálja«; életét a kollektívizálásnak, a gépesítésnek áldozó gépállomásigazgatót, vagy a híres traktorista lányt, Pása Angelinát. A címadó elbeszélés hőserő mondja az író, hogy ez a kiváló ember egy egész nemzedék néhány nagyon fontos jellemvonását tükrözi. Többi elbeszélésének hőseiről is el lehet ezt mondani. Ilyen jellemvonás a hazafiság és az igazi alkotó munka eltephetetlen kapcsolatának átélése, amelyről Kuznyecov professzor beszél az írónak a Szibériába száguldó expresszen. Ez a szovjet nemzedék a háború alatt más-képpen, jobban megértette, mi a haza, mi a bolsevikok áldozatának, munkájának értelme. Jellemzi az elbeszélések hőseit, hogy mint lelkesednek a technikaért. Milyen szépen írja a »nyíltszívű« Tyimofej barátjának: »... Tudod-e, miért lelkesít bennünket annyira a technika? Nemcsak bennünket, kettőnket, hanem az egész pártot és a Komszomolt? Megérted-e, mi ennek a lélektani oka, a politikai okokon kívül? A bolsevik párt a munkásosztály pártja, bennünket az ipar hozott a világra.«

Sok szép mozzanatot, példamutató alakot lehetne kiemelni ebből az aránylag

kis kötetből, amelyben, mint Bek minden írásában, a kiváló író művészi hitelét erősíti az élet fő áramában élő újságíró közvetlensége. A mai szovjet élet jellemző típusairól kevesen írtak ilyen meggyőzően, érdekesen. (P. L.)

Mihail Beniuc:

VÁLOGATOTT VERSEI

Szépirodalmi Könyvkiadó

Beniuc a mai román költészet egyik kiemelkedő alakja, a Román Írószövetség titkára. Válogatott verseinek ez a szépikiállítás kötete a magyar-román közös könyvkiadás keretében jelent meg, Székely János műfordításában.

Húszéves, harcos költői pálya gazdag termésének legjavából válogatott a műfordító. A kötetben közölt, 1933-ban írott első vers is (Itt, az erdélyiek között...) mutatja már Beniuc költészetének fővonását; a forradalmi hazaszeretet, amely tudatosan kapcsolódik a román nép nagy forradalmi hagyományaihoz és az erdélyi hegyek között Horea, Avram Iancu unokáit keresi. Jellemzően mutatja a vers azt is, hogy Beniuc első sorban a parasztság forradalmi vágyait szólaltatja meg.

Felszabadulás előtti verseiben sokszor beszél arról, hogy »Romániában tenger-nagy a bánat«. Már fiatalon vállalja a nép költőjének feladatát: »Megzengetni a Halál kürtjein — A Kurszak alkonyát«, — S meghirdetni az éhes sokaságok — Új életét!« A forradalmi mondanivaló átforrósítja verseit. Ha a forradalmár költő mesél, mottója nem a volt egyszer, hanem »Lesz egyszer, — szólnak immár a mesék is«.

Régebbi verseiben még megütik fülünket expresszionista, formalista hangok. Igaz, hogy a népéért, népe emberibb jövőjéért harcba szálló költő forradalmi következetességében itt sem látunk töreést. Száműzötteknek érzi magát saját hazájában, de bátran az urak szemébe vágja: »Más viharok, új viharok fújják — Erdeink', a napok szinte égnek!«

A román nép felszabadulásának forró öröme napjaiban »új idők dobosaként« jelentkezik, és biztatja költőtársait: megtanulhatnak már az örömről beszélni, akik eddig a bánatról énekeltek. Most már nyíltan idézheti ő is a román nép múltjának forradalmi harcait. (A vörös-

süveges; Hazám fia); és hirdetheti a régi és az új paraszti élet egymás mellé állított képeivel (Rizsmezők) a népé lett ország gazdagságát, a békés, alkotó munka boldogságát. Kiemelkedően szép »Tavaszi viharok« című verse a »virágfakasztó, zászlós, viharos« új élet szépségéről beszél, amely ifjú erővel tölti el a költőt: »Halántékomon kiserkent a dér, — S a bányamélyi sónál is fehérebb, — De ifjú vagyok, — az vagyok, mi rég, — Nem, nem öregszem: nem hagyja az élet.«

Székely János fordítását vonzóvá teszik az erdélyi magyar nyelv sajátos ízei bár nyelvi erő, költőiség szempontjából általában alatta marad a »Román költők antológiájá«-ban közölt Beniuc-fordításoknak.

A Beniuc-kötet felhívja a figyelmünket: mennyi tennivalónk van még a baráti népi demokratikus országok irodalmának megismerése, megismertetése terén. (Pók Lajos)

Ali Szabahattin:

A MALOM

Szépirodalmi Könyvkiadó

Nem mondhatjuk, hogy túlságosan sokat tudunk a török irodalomról. Nazim Hikmet hősi alakját már szívébe fogadta minden békeszerető magyar, sőt versei is megtalálhatók könyvtárainkban. Most Szabahattin novelláskötetén keresztül egy újabb török író ismerhetünk meg.

Szabahattin a haladó török értelmiségiek és írók nehéz, harcoss életét élte. Nagy hatással volt írói fejlődésére Gorkij, Nazim Hikmet, a török fasizmus elleni harc, az igazságért elszenvedett börtön és a száműzetés. Életével és munkásságával haláláig következetesen harcolt a kizsákmányolás, az igazságtalanság, az önkény ellen.

»A malom« című kötetben legjobb elbeszéléseit ismerhetjük meg. Ezeket a sokszor vázaltszerűen rövid írásokat olvasva az az érzésünk, hogy úgy, ahogyan a török nép él, nem lehet már tovább élni. Szabahattin komor színekkel festi le azt a sötét világot, amelyben a szegény ember gyereke majdnem állati sorban él. A novellákat olvasva, a sötét színeket még jobban kiemeli ellentétével néhány szép emberi cselekedet, a felvillanó emberi szépség egy-egy vil-

lámfénye. Ilyen Atmadzsa hőiesen forró szerelme a »Malom« című elbeszélésben, a nyomorult prostituáltban fellobbanó meleg emberi érzések leírása a »Holdas éj«-ben.

A legtöbb novellában a nép tehetetlensége, passzivitása tükröződik. Néhány írás azonban megmutatja, hogy a hamu alatt parázs izzik, mely egy kis szellőtől lángra lobban s felégeti hatalmas lángjaival az uralkodó osztály roskatag államrendszerét. Az »Erdei tragédia« egy falu »lázdását« mondja el egyszerű szavakkal a csendőrök ellen, a »Csendőr« a hatalom szolgáinak gyávaságát vetíti elénk, az »Ellenségek«-ben a megtört gerincű hivatalnokkial a forradalmár jövőbe mutató alakját állítja szembe Szabahattin Ali.

A novellák egy kicsit a mi népünk szomorú múltjára is emlékeztetnek, de sokat tanulhatunk belőlük mai harcaink szempontjából is. Az »Anyakönyvi kivonat« például a mai bürokráciát is meggyűlölteti, az »Ótér a forgót!« elolvasása után még sebesebbnek látjuk gyermekeink mai életét...

E kötet alapján nem látjuk indokoltnak az előszóban említett »török Gorkij« megtisztelő jelzót, de a novellák egész levegője sejtetni enged, hogy regényeiben egy nagy író mutatja be elnyomott népének harcát az embe-ribb életért, a szabadságért. (Török Bálint)

André Kédros:

FELSÉGES NÉP

Szépirodalmi Könyvkiadó

André Kédrost a francia kormány ösztöndíjjal hívta meg országába. A fiatal, nagyon tehetséges görög író Franciaországban harcoss műveket, népe szabadságáért kiáltó műveket alkot, — mire a reakciós francia kormány ki akarja utasítani. A francia írók és értelmiségiek kemény kiállása megghiúsítja a kormány intézkedését és továbbra is biztosítja annak a kitűnő görög írónak munkalehetőségét, aki most a Felsőleges nép című regényével lép a magyar közönség elé.

Kréta szigetén ejtóernyős S. S. hadosztályok szállnak le, a brit csapatokat tengerbe szorítják. A nácik előzönlük egész Görögországot, bevonulnak Athén-

ba. A brit katonai misszió elmenekül, csak Hastings kapitányt, vezérkari őszszekötő tisztjüket hagyják hátra a szorongatott fővárosban. Hastings kapitány, André Kédros regényének főhőse, a nagyburzsoá Nekridisz fényűző házában bújik meg. A titokzatos, fülledt légkörben semmittevészel telnek napjai, míg fel nem ébred a vágya, hogy megszökjék a hermetikusan elzárt világból és megismerje az igazi Athént.

Hosszú idő után végre összeköttetést talál parancsnokságával és azt a megbízást kapja, hogy igyekezzék megszervezni a görög nép ellenállását a megszállók ellen. Hastings ekkor már tudja, hogy a szervezkedés régen megtörtént, az E. A. M.-ba — a Görög Felszabadítási Frontba — tömörült népi erők állandóan növekszenek. A másik hatalmas népi szervezet, az E. L. A. Sz. nemzeti hadsereget alakít. A jóhiszemű Hastings igyekszik a szabadságmozgalmat támogatni, míg egy megdöbbentő újabb utasítás útját nem állja. Angol honfitársa, Pearl alezredes titokban Athénba érkezik. A németekkel együttműködő két gazember: Nekridisz és a rendőrfőnök jelenlétében Pearl meg akarja értetni Hastingsal, hogy az Egyesült Királyság érdekei »bonyolultak«, a náciakat vissza kell ugyan szorítani, de semmi esetre sem úgy, hogy ez a kommunisták malmára hajtsa a vizet. A győzelem után nem következhet »fejetlenség«, magyarul: nem következhet a nép uralma. Hastings szédülve figyeli a hintabolitika forgatagát, a látszólagos ellenfelek vérlázító együttműködését azokban a napokban, amikor nemcsak Görögországot sanyargatják a náci, de stukáik ott szórják a halált London égboltjáról is.

Megtörténik a korintoszi brit partraszállás, a megvert náci alakulatok menekülnek Görögországból. A bizakodó nép mámorosan boldog. Az öröm napjainak azonban egykettőre végeszakad, Papandreu, a koalíciós kormány, miniszterelőnöke nem tartja meg egyetlen ígéretét sem. Az E. L. A. Sz. fegyveres erejét feloszlatták, a reakciós alakulatokét azonban nem. Az árulókat nem büntetik meg a megbújt hitleristák tovább garázdálkodnak. A népnek továbbra is az ellenállás hősi, véres útját kell járnia. Athén utcáin megjelennek az ezer harcot látott partizánok. Hastings önváddal búcsúzik el Görögországtól: nem azt

tette, ami valóságos kötelessége lett volna, de hogy hol van az igazság és becsület, azt már világosan látja.

André Kédros regényét az első sorból az utolsóig feszült izgalom fűti át. Élénk színekkel rajzolt páratlanul érdekes hősöket vonultat fel, akiknek egyéni életét az dönti el, hogy a harcban melyik oldalra állnak. A mű elején látszólag csak laza összefüggésben ismerjük meg a nagyon különböző osztályok, foglalkozások képviselőit, de sorsuk végül összefonódik vagy a szabadság-küzdelem közös szolgálatában, vagy a reakció ádáz mesterkedéseiben. (László Anikó)

IFJÚSÁGI MŰVEK

Illyés Gyula:

HETVENHÉT MAGYAR NÉPMESE

Ifjúsági Könyvkiadó

Az Ifjúsági Könyvkiadó 25 ezer példányban adta ki a 77 magyar népmesét tartalmazó mesegyűjteményt, Illyés Gyula gondozásában. Régen váratott magára ez a könyv. Könyvkiadásunk mindeddig nem sokat tett annak érdekében, hogy a népmesevilág hatalmas nevelőerejét felhasználja, hogy minél több magyar népmesét adjon a gyerekek és az ifjúság kezébe. Általánosiskolai és középiskolai tanárok nap mint nap tapasztalják, hogy az ifjúság esztetikai érzéke, művészi fantáziája erős fejlesztésre szorul. A diákok sokszor érzéketlenül és értetlenül állnak egy-egy olyan klasszikus vers előtt, amely gazdagabb-bonyolultabb képrendszerrel fejezi ki mondanivalóját. Idegen tőlük a Vörösmarty- vagy Ady-féle képgazdag költői nyelv és elsősorban ezzel magyarázható, hogy József Attila megszerettetése, őszinte elismertetése, gyakran igen nehéz feladatot jelent kiváló képzettségű és egészséges művészi érzékű irodalomtanárok számára is. Ez a folyamat előbb-utóbb arra vezethet, hogy a klasszikus magyar irodalom nem egy jelentős területe teljesen kiesik nemzedékek irodalmi köztudatából. A diákok versmagyarázata többnyire csak valami primitív tartalmi summázásra szorítkozik. Persze ebben nagy része van a közelmúlt rossz, sematikus tankönyveinek, de az sem véletlen, hogy ez az ifjú-

ság nem kapott elég sok jó népmesét. Pedig mivel lehet gyerekeket jobban a szépre nevelni, mivel lehet az ifjúság művészi ízlését jobban fejleszteni, mint a népmesével. Ez a hetvenhét népmese is mindmegannyi művészi remekmű. De egyben a történelemtanításnak is ábécéskönyve a népmesegyűjtemény. Gorkij mondta, hogy nem ismerheti a dolgozó nép igazi történetét az, aki nem ismeri a nép íratlan alkotásait. Azt is elmondhatjuk a Hetvenhét magyar népmeséről, hogy egy könyvtárnyi nyelvvédő irodalommal fölér: tiszta magyar beszédre, a köznapinál szebb és erőteljesebb magyar nyelvre tanítja meg az ifjúságot és a bürokratikus tolvajnyelvtől eltorzított beszédű felnőtteket. Mert a Hetvenhét magyar népmese pérsze nemcsak az ifjúság könyve, de a felnőtteké is. A felnőtt olvasó a rejtett szépségeket és a mélyebb tanulságokat is észre fogja venni. Külön ki kell emelnünk annak jelentőségét, hogy Ilyés Gyula vállalta a népmesék gondozását, mert avatatlan kézben darabokra török a népmesék szépsége. (Gondoljunk csak azokra a Pósa Lajos-mesékre, amelyeket a népmesekincsből merített!) Szántó Piroska egyszerű rajzai méltók a kötet anyagához. Szántó Piroska erőteljes stílusa, egészséges optimizmusa és meleg líraisága szépen kiteljesedett ezekben a népmeseillusztrációkban. (Vargha Kálmán)

Palótai Boris:

SZTÁLINVÁROSI GYEREKEK

Ifjúsági Könyvkiadó

Sztálinváros még Dunapentele, amikor a történet elindul. Tücsök, egy nyakigláb, kócos kislány szüleivel leköltözik Pentelére, mert édesapja, Bojtár János kőművesbrigád-vezető ott dolgozik az építkezésen. Még hozzá nem is akárhogyan! Mindenki ismeri Pentelén, olyan kiváló munkás.

A kislányt beíratják a vadonatúj iskolába, ahol sok magafajta gyerekkel kerül össze. Mind máshonnan jött Pentelére és bizony van köztük olyan is, aki nehezen szokja meg az új környezetet. A legnehezebben Daru Kati, pedig ő innen, a szomszédból, Ópenteléről érkezett ide. Csak-hogy ő nem önszántából jött, hanem, mert a vasútépítkezés miatt a házukat

igénybevették és amíg az új házhelyen föl nem épül az új otthon, szülei bejöttek a városba dolgozni. Kati sehogyan sem akarja megszokni itt az életet és az ópentelei tisztelendő úr mindent el is követ, hogy ne érezze jól magát az úttörők között. Tücsök, Kati, a kis Tóth meg a nagypapája, Margit néni, a Hajdúbrigád, Daru Kati mamája, aki »számtanpélda lesz«, a Zója-brigád, egy egész épülő, most születő város a főhőse ennek a kitűnő ifjúsági regénynek.

Miért lebilincselően izgalmas ez a könyv anélkül, hogy mesterkélt fordulatok lennének benne? Azért, mert élő, igazi gyerekekről szól. Néha komiszak, rendetlenek, olykor nem akarnak tanulni — de mégis szeretnünk kell őket, mert lelkük tiszta és jó, s ha megfelelő vezetőt kapnak, nemes, igaz, újtípusú embereké lesznek. Ezért kísérvük izgatott figyelemmel, hogyan döbben rá Kati arra, hogy a tisztelendő őt csak eszköznek akarja aljas terveinek végrehajtásához. Ezért vagyunk büszkéek arra, hogy a kis Tóthból nagyon derék gyerek válik, méltó arra, hogy ott legyen a Sztálin Vasművet köszöntő díszszázadban. Mert mire a könyv lapjai elfogynak, Dunapenteléből Sztálinváros lett, az innen-onnan ideérkezett gyerekekből pedig úttörők, sztálinvárosi úttörők.

A »Sztálinvárosi gyerekek« jó könyv, mert igaz, őszinte. Kedves humora, szép, gördülékeny stílusa, érdekes meséje egyaránt indokolttá teszi, hogy ifjúsági irodalmunk egyik legjobb könyvének tartuk. (Szilágyi Lilla)

EGYÉB IRODALOM

V. M. Zimenko.

A SZOVJET ARCKÉPFESTÉSZET

Művelt Nép Könyvkiadó

»Az arckép a festészet lehumanisztikusabb műfaja« — állapítja meg könyve egyik helyén V. M. Zimenko, aki igen helyesen, nemcsak a szovjet arcképfestészet történetével és alkotásaival, hanem általában a portréfestészet legfontosabb elvi kérdéseivel is behatóan és érdekesen foglalkozik. Könyvét azért is hasznosan forgathatja a könyvtárak valamennyi olvasója, mert a szovjet szerző az arc-

képfestészet elvi kérdéseinek tárgyalása közben az egész festőművészet alapvető problémáit is mindenki számára érthetően megvilágítja.

V. M. Zimenko könyve bevezető fejezetében tárgyalja az ábrázolás konkrétságának követelményét és azt, hogy ez a portré esetében miért a legszükségesebb. Felállítja az arcképfestészet központi, legjellemzőbb problémáját: az ábrázolás és az eredeti arc közti hasonlóságot, majd kifejti ennek realista, materialista, valamint idealista és naturalista, impreszionista értelmezését. A festőművészet történetéből vett példák feltárják előttünk a realista ábrázolásnak: az ember külső és belső ábrázolása egységének, az ember haladószellemű társadalmi jellemzésének fölényét minden ezzel szemben álló irányzat felett.

A szovjet arcképfestészetet nem értendők meg, ha nem tekintenek a XIX. század orosz realista arcképfestészet legjobb hagyományai folytatójának. Felismerve ezt aényt, a könyv írója részletesen foglalkozik ezekkel a haladó hagyományokkal, illetve az eredményekkel: a nagy realista művekkel.

A Nagy Októberi Szocialista Forradalom új fejezetet nyitott nemcsak az orosz művészetnek, hanem az egész világ művészetének a történelmében. A Forradalom az emberábrázolást emelte a művészet legfőbb tartalmává s megmutatta az irányt, a haladás irányát: a szocialista realizmus felé. A könyv részletesen tárgyalja azt a fejlődést, mely elsöpörte a formalistákat és elért arra a fokra, hogy a haladó hagyományok feldolgozása mellett már megmutatkozott a szovjet arcképfestészet nagyszerű újító jellege is. Hiszen a szocialista-realista művészet főfeladata »a szocialista valóság megszilárdítása s egyben az előre vezető út megvilágítása; természetes tehát, hogy a szocialista realizmus módszere a portréművészetre alkalmazva mindenekelőtt abban nyilvánul meg, hogy a portréművészet alapjává a szovjet ember egyéniségének új, erősödő, fejlődő vonásai válnak.

Ennek a szocialista-realista művészetnek a fényében fejt ki Zimenko minden művészeti problémát.

Győri György—Szabó László: A BUDAPESTI MÁVAG TÖRTÉNETE

Népszava Könyvkiadó

Az elmúlt rendszerben igyekeztek bebizonyítani, hogy a magyar proletariátus »gyökértelen«, »hagyománytalan« osztály. Ez a bizonyítás gyakorlatilag az agyonhallgatás volt. A magyar proletariátus történetének rendszeres kutatása csak a felszabadulás után kezdődött meg.

Ennek a munkának fontos állomása két fiatal író, Győri György és Szabó László könyve. Győri és Szabó vállalkozása — a budapesti MÁVAG történetének feldolgozása — rendkívül jelentős: elénk tárja az ország egyik legnagyobb üzemének múltját és jelenét, proletariátusunk vérdíjazatos küzdelmeit, hagyományait. Emlékeztető ez a könyv, emléket állít a csendőrsortüzekben elvérzett munkásoknak, de emlékeztet az elmúlt idők kizsákmányolóira is, a Köpesdy Elemérek, Markotay Welsz Jenők munkásnyúzó basaskodásaira és a szociáldemokraták árulásaira. A MÁVAG története is hű tükör, benne az elnyomottak embersége, munkászeretete, az elnyomottak embertelensége, a kapitalizmus minden szennyje. Ha a mai munkás betekint ebbe a tükörbe, akkor megtanulja szeretni az övét, a gyárat. Ez a két fiatal író művének legfontosabb pedagógiai hatása.

A könyv két részre tagolódik, az első nagyobb összefüggő fejezet (Győri György írása), a gyár történetét foglalja magában; a második Ember és Munka című rész pedig (Szabó László munkája) több apró riportból áll.

Miről beszél a gyár története? Éhezésről, nyomorról, heti 8—10 pengős bérről. A MÁVAG munkásainak sztrájkjairól, a gyár népének elszántságáról szól a történet, amely ezrednyi katonát szegzett a Tanácsköztársaság támadói ellen. A gyárról szól az írás, amely végülis otthonává lett a dolgozóknak és sztahanovistákat, Munka Érdemrendes dolgozókat adott az országnak. — És kikről adnak számot a riportok? Megváltozott életünk hőseiről, a kifutófiúról, aki művezető lett, az »álami árvácskáról«, aki ma szakmunkás, Sajti Sándor útját beszélik el a zsákolástól a sztahanovista kitüntetésig, Deák Jánosét pedig a Kossuth-díjig.

(Maár Gyula)